

ország beleegyezik az államosítás feltételeinek megvitatásába azzal az állammal, amelynek állampolgárait érintik a törvényes intézkedések. Ilyen esetekben megállapodhatnak bizonyos kompenzálásokban is. De az államosítás feltételeinek megtárgyalása nem az államosítást eszközölő állam valamely jogi kötelezettségéből ered, hanem politikai megfontolások következménye: az államosító ország hozzá kíván járulni a jobb együttműködés légkörének kialakításához vagy fenntartásához.

ÉRTÉKMENTESÉG ÉS JOGSZOCIOLÓGIA (Valóság, 1973. 10.)

Az érték és az „értékmentes“ társadalomtudomány weberi felfogása olyan alapvető elméleti tévedéseket hordoz, amelyeknek marxista alapokról történő tanulmányozása és tudatosítása ma is igen aktuális. Erre az időszerű feladatra vállalkozik Peschka Vilmos *Az érték és az „értékmentes“ jogszociológia weberi koncepciója* címen közölt cikke.

A weberi értékfelfogás egyik sajátos jellemzője az, hogy alapvető ellentétet, lényegi összeegyeztethetlenséget tételez a végső értékek (szép, igaz, jó stb.) között, amiből mind az értékek világának, mind az értékelésnek, a választásnak irracionális mivoltára következett. Erről a társadalomfilozófiai alapról az első weberi lépés az értékmentes tudomány követelménye felé az „értékhez kapcsolódás“ és *értékelés* szigorú fogalmi elhatárolása. Az előbbi mint jelentős társadalmi jelenségeknek a kutatás tárgyául történő kiválasztása csupán az empirikus tudományos munka *irányát* szabja meg anélkül, hogy e jelenségek megítélését jelentené az értékek alapján. Az utóbbin, vagyis „értékelésen“, Weber szerint „azt értjük, hogy valamilyen cselekvésünk által befolyásolható jelenséget »gyakorlatilag« elvetendőnek vagy helyeslére méltónak minősítünk“. Az érték-eszmék jelenléte empirikusan minden néven nevezendő emberi cselekvésben megállapítható és átéltető, de mivel érvényességük nem igazolható magának az empirikus anyagnak az alapján, a tudománynak nem lehet köze az értékeléshez. A jogszociológia, illetve a társadalomtudomány „értékmentességének“ weberi követelménye tehát a valóság és az értékek dualizmusának tételén, az értékhez kapcsolódás és az értékelés szigorú szétválasztásán, valamint ezzel

együtt az értékek és az értékítéletek irracionalizálásán alapszik.

A cikk szerzője vitába száll azzal a véleménnyel (Leo Strauss: *Naturrecht und Geschichte*), amely szerint az értékmentes társadalomtudomány, illetve társadalomfilozófia weberi gondolata nem a *lét* és a *legyen* közötti áthidalhatatlan ellentét tételezéséből fakad, hanem csupán abból a tévhitből, hogy a *legyennek* igazi megismerése nem lehetséges. Valójában Weber szerint a *legyen* világában éppen azért lehetetlen a tudomány bizonyítás, mivel az nincs semmilyen meghatározott kapcsolatban a tudomány tárgyát képező lét világával. A weberi koncepció meghaladása tehát annak a bizonyítását tételezi, hogy a *legyen* a létből nő ki, annak sajátos visszatükröződése. A sajátosan emberi munka marxi modelljének elemzése alapján a szerző figyelmét a lét és a *legyen* kapcsolatainak azokra a mozzanataira összpontosítja, amelyek azt mutatják, hogy a *legyen* a létből emelkedik ki, hogy a *legyent*, mind tartalmát, mind strukturáját tekintve, a lét határozza meg. Weber a létet és a *legyent*, és ennek nyomán az elméletet és gyakorlatot szétszakítja, és így nem is értheti meg, hogy az érték ontológiai forrása nem az egyedi, szubjektív értékpreferenciákban van, hanem a társadalmi lét gyakorlatának abban az összmozgásában, totalitásában, amelynek objektív történelmi tendenciáját az emberi lényeg marxi kategóriája foglalja össze. Miként azt az „értékmentes“ társadalomtudomány követelményének logikai ellentmondása is tanúsítja, Weber nem értette meg a társadalomontológia sajátosságát, azt, hogy a társadalmi lét objektív jelenségei az emberi teleológikus cselekvések produktumai, az emberi tevékenységek totalitásának megnyilvánulásai.

A PARAPSZICHOLÓGIA: FIKCIÓ VAGY REALITÁS? (Voproszi filozófia, 1973. 9.)

A címben feltett kérdés sok évtizede foglalkoztatja a világ tudományos és tudománynépszerűsítő irodalmát. A közlemények nagyobb része feleletlően reklámozás, csak kisebb része felel meg a tudományos igazságkeresés követelményének. A szovjet pszichológusok társaságának képviselői, V. P. Zincsenko, A. N. Leontyev, B. F. Lomov és A. P. Lurija, tanulmányukban áttekintik a